

Ing. Ján Spišák

Operační umění: teorie pro praxi

VOJENSKÉ
UMĚNÍ

Cílem článku je poskytnout čtenáři informace související s teorií operačních konceptů (operational design concepts), které jsou pro přípravu a vedení vojenských operací, zejména na operační úrovni války, [1] považovány za rozhodující. Je to právě tato úroveň, na které závisí, zda použití způsobů a prostředků (zdrojů) vytvoří podmínky na dosažení konečného stavu v souladu se společnou (komplexní) strategií vojenských i nevojenských nástrojů státní moci. Údaje obsažené v článku jsou současně doplněním teorie operačního umění, která se v předcházejících číslech Vojenských rozhledů již v různé formě objevila.

Z vlastní praxe mohu říci, že první rok práce v mezinárodním štábu to byla tvrdá řehole. Nejdříve zjistíte, že nic nevíte. [2]

Není to výmysl autora tohoto článku, pouze čistě faktická skutečnost o tom, co si mnozí důstojníci Armády ČR možná neuvědomují nebo ani nepřipouštějí. Přitom je potřeba ji vnímat a zcela vážně se jí zabývat. O čem je vlastně řeč? O realitě, že operační umění existuje. Pro mnohé operační umění představuje pouhý pojem, za kterým si nedovedou představit nic konkrétního. Naopak, pro vojenského profesionála, pracujícího v mezinárodních vojenských strukturách, to znamená, že musí chápat zásady přípravy a vedení vojenských operací, k čemuž znalost problematiky operačního umění, schopnost a dovednost jej aplikovat v praxi, je klíčová. Řada aliančních a národních doktrín popisuje oblast operačního umění zejména s ohledem na přípravu a vedení vojenských operací. Povinností velitelů a plánovačů je proniknout do této oblasti, pochopit její obsah a smysl a dokázat ji tvůrčím způsobem využít.

V podmínkách AČR se tato zásada využitelnosti v praxi stává již spíše výjimkou než pravidlem. Přitom lze říci, že účast příslušníků AČR ve vojenských operacích, do kterých jsou v různé míře rozsahu zapojováni, se stala permanentním rysem jejich života.

Práce v mezinárodních vojenských strukturách je tvrdou řeholí. Zkušenosti jednotlivců z působení v mezinárodních štábech ukazují, že míra jejich úspěšnosti je v převážné míře závislá na schopnosti aplikovat operační umění a znát co možná nejvíce této teorie. Jen tak bude možné říci, že „náš“ důstojník je na slovo vzatý odborník, uznávaný svým okolím.

Aby do budoucna bylo co nejméně nevědomých vojenských profesionálů, uvažujících nebo připravujících se na práci v mezinárodních strukturách, obsah článku nabízí informace, které mohou být pro ně prospěšné.

Operační umění

I když platí, že operační umění je aspektem prostupujícím všechny úrovně války, je to zejména operační úroveň, na které se rozhoduje o charakteru operací, dosahování

operačních a podpoře strategických vojenských cílů, organizační struktury, rozsahu a způsobu použití vojenské síly. Ne úroveň války, ale zamýšlený účel provedení operace je primárním determinantem toho, do jaké míry bude vojenská síla na operační úrovni použita.

Operační umění je uměním přípravy a vedení vojenských operací. Tvoří mezilehlou, ovšem ne pevně ohraničenou úroveň mezi vojenskou strategií a taktikou. Operační umění je záležitostí velitelů a štábů na všech úrovních.

Operační umění definuje terminologický slovník pojmů a definic NATO ve smyslu „*použití sil za účelem dosažení strategických a/nebo operačních cílů prostřednictvím plánování, organizace, integrace a provádění strategií, vojenských akcí, hlavních operací a bitev*“. [3]

Dle mého názoru takto postavená definice nerozvíjí pravou hodnotu operačního umění způsobem typickým zejména pro americkou nebo britskou doktrínální školu. V jejich chápání je současné operační umění spojováno s mnohem hodnotnějšími aspekty, než je pouze použití síly. Definice vyzdvihují „kognitivní přístup, znalosti, zkušenosti, dovednosti a tvořivost, jako primární požadavek kladený na velitele a štáby, aby tyto byli schopni plánovat úspěšné operace. [4]

Operační umění zahrnuje širokou škálu oblastí, přímo souvisejících s přípravou a vedením vojenských operací. Některé z nich jsou znázorněny na obr. v oválu „operační umění“. Tyto se navzájem prolínají a doplňují a nelze říci, že stojí samostatně.

Prostřednictvím operačního umění lze vytvořit předpoklady pro přijetí rozhodnutí velitele, kdy, kde a za jakým účelem povedou ozbrojené síly operace. Jeho základy by měli znát všichni velitelé a plánovači pracující na strategické, operační ale i taktické úrovni, protože nabízí cesty pro naplnění jejich záměrů.

Operační umění je kombinací úsudků, pracovního úsilí, umění a vědy, analýzy a hypotézy, transformuje strategické zadání do taktických činností, a tím přenáší strategickou vizi do úspěchů či neúspěchů na bojišti. Jeho dovedná aplikace by měla být založena na detailním porozumění situace, znalosti, představitosti, kreativité a intuici velitelů a štábů, aby tyto byli schopni plánovat účinné použití vojenských sil.

Přiřazení pojmů

Základní podmínkou pro jednotné a srozumitelné chápání problematiky je ujasnit si některé důležité pojmy a výrazy, které jsou z hlediska jejich aplikace v procesu plánování operací stěžejní. To se vztahuje na samotné „koncepční nástroje“, doktrínálně pojmenovány výrazem „*Operational Design Concepts and Tools*“

Obr.: Součásti vojenského umění

(AJP-5). Souhrnné názvosloví těchto nástrojů operačního umění se v zahraničních doktrínách vyvíjelo postupně a do současné doby existují určité rozdíly (lze najít pojmy jako: „Campaign Planning Tools, Facets of Operational Art, Operational concepts in Campaign design, Operational Design Concepts, Campaign Planning Concepts, Elements of Operational Design“). Podstatným zjištěním je ovšem to, že jejich doktrinární obsah a význam jsou vesměs shodné.

Přiřazení „správného pojmu“ těmto nástrojům v podmínkách AČR je naopak problematické. Vrcholové doktríny AČR všeobecnou teorii operačního umění, jako samostatnou oblast, vůbec nezmiňují a ani se problematikou koncepčních nástrojů nezabývají. Existující překlady aliančních doktrín se o nich sice zmiňují, ovšem v AČR nedošlo k ujednocení jejich společného názvu. Zatímco základní alianční doktrína AJP-01(C) je pojmenována termínem „koncepty tvorby plánu tažení“, doktrína operačního plánování AJP-5 je označuje jako „operační koncepce a nástroje operačního umění“. K zajištění názvoslovné čistoty a srozumitelnosti článku je proto použit jednotný společný název **operační koncepty**.

Obdobný problém, z hlediska používání správných pojmů, je zjevný u výrazu „**operational design**“. Termín „operational design“ je rozšířeným a frekventovaným pojmem operačního umění, ovšem v doktrinární teorii AČR rovněž ani jemu nebyl prozatím stanoven přijatelný český ekvivalent. V obsahovém významu představuje výsledek analytického myšlenkového procesu velitele a štábu v počátku procesu plánování operací. V článku využívám překladu tohoto pojmu podle doktríny AJP-5 a používám jej ve smyslu „**koncepce operace**“.

Klíčové pojmy operačního umění

Doktríny tyto pojmy zařazují do několika kategorií, např. do kategorie již zmíněných operačních konceptů, operačních (společných) funkcí nebo operačních principů. Zosobnění těchto doktrinárních pojmů a nástrojů v operačním umění představují zejména *těžiště, rozhodující body, operační směry, kulminační bod, nepřímý nebo nepřímý přístup (k těžišti)*, ale i další, jako jsou *cíle, souběžnost a posloupnost operací, fázování a záložní plány*.

Vrchol pomyslné pyramidy použití těchto prvků pak tvoří výše uvedená **koncepce operace**, která je vyjádřením samotné vize velitele, postavené právě na kombinaci a komplementaci jednotlivých prvků. Bez ohledu na to, že faktor *koncentrace sil a poziční výhoda* a některé další faktory nejsou řazeny do souboru těchto nástrojů, pro uvažování velitele nad tvorbou koncepce operace jsou rozhodující. Velitel a jeho nejbližší podřízení by se měli při plánování operace shodnout na tom, které nástroje operačního umění budou pro splnění cílů operace nejdůležitější. Velitel na konec rozhodne, které operační koncepty budou použity a stanoví jejich prioritu.

Způsob použití těchto konceptů a jejich pořadí představuje pak určitou podmnožinu způsobu, stanovenou nadřízeným. Například velitel určuje operační těžiště, jeho podřízení pak určují rozhodující body a operační směry na cestě k tomuto těžišti.

Koncepce operace

Koncepce operace představuje formulaci základní myšlenky vedení operace. Je to vize velitele, jaké vojenské podmínky musí být vytvořeny v operačním prostoru k dosažení

strategických cílů, jak mají být uspořádány činnosti v čase a prostoru k dosažení těchto podmínek a jaké vojenské schopnosti a zdroje mohou být využity k jejich vytvoření.

Tvorba koncepce operace představuje základ plánování operace. Je založena na hodnocení situace a analýze úkolu a je součástí záměru (CONOPS – Concept of Operations) a dalších plánovacích dokumentů velitele.

Koncepce operace slouží k zarámování vzniklého operačního problému, tvorbě a rozvoji operačních myšlenek velitele, jeho vize jak vidí průběh operace, a k zajištění detailních a proveditelných plánů. Protože situace na bojišti se neustále mění, koncepce operace je současně průběžným a pokračujícím procesem, s ohledem na vzájemné akce, reakce a nevyhnutelné důsledky činností všech zainteresovaných aktérů v operačním prostoru. V rámci tohoto procesu je potřeba nejdříve vzniklý problém definovat, poté zahájit jeho řešení. Když se krize objeví, velitelé potřebují pojmut myšlenky, které definují vzniklé problémy a následně, v součinnosti s ostatními aktéry, vytvořit funkční a komplexní přístup pro její řešení.

Tvorba koncepce operace je závislá na zodpovězení několika základních otázek:

- a) Co má vykonat (dosáhnout) vojenská síla (dnes)?
- b) Jaké vojenské podmínky (když jsou nastoleny), budou představovat dosažení konečného stavu (ends)?
- c) Jak by měly být činnosti v čase a prostoru uspořádány, aby vedly ke splnění vojenských podmínek (ways)? *Je málo pravděpodobné, že by strategický cíl byl dosažen jedinou operací, proto je potřebné zvažovat postupné i souběžné činnosti.*
- d) Jaké vojenské zdroje jsou vyžadovány a jak by měly být použity v rámci stanovených omezení k udržení pořadí plánovaných činností (means)?
- e) Jaká jsou rizika spojená s pořadím těchto činností, jaká je míra jejich přijatelnosti a jak mohou být zmírněna?

Tato integrace podmínek konečného stavu (ends), způsobů použití vojsk (ways), prostředků (means), možných rizik s předvídací kombinací operačních faktorů a prvků v celém spektru operací, napříč úrovněmi války, tvoří základní rámec koncepce operace. Velitel by si měl být vědom, že i když nasazení jeho vojsk v operaci tvoří pouze dílčí část celkového tažení, je nezbytné, aby jeho „bojový příspěvek“ byl v celkovém kontextu co nejhodnotnější. Nemělo by to být ovšem na úkor zásadního přetvoření původní koncepce operace nebo dokonce taktických činností.

Těžiště

Podstatou operačního umění je soustředění vlastních vojenských sil a prostředků (zdrojů) proti hlavnímu zdroji síly protivníka, jež je představován strategickým nebo operačním těžištěm takovým způsobem, který veliteli poskytuje strategickou a/nebo operační výhodu a iniciativu. Zničení, narušení nebo eliminace těžiště protivníka, případně jeho „získání“, což je typickým atributem např. stabilizačních operací, se může ukázat rozhodující pro dosažení strategických a operačních cílů a dosažení konečného stavu. Stejně tak musí velitel identifikovat vlastní těžiště a chránit jej proti působení protivníka.

Těžiště představuje určitý identifikovaný aspekt (zdroj) moci nebo vlivu jednotlivce, organizace, skupiny nebo schopnosti státu, z něhož tento čerpá svou sílu, volnost jednání, soudržnost nebo vůli bojovat. Stávající alianční definice těžiště, jež je označováno jako

„charakteristiky, možnosti a prostory, ze kterých stát, aliance, ozbrojené síly nebo jiná organizace odvozují volnost činnosti, fyzické úsilí nebo vůli bojovat, vychází ze souvislosti vedení zejména kinetických operací a již ne zcela reaguje na změny v operačním prostředí a nárůst vojenských aktivit zejména stabilizačního charakteru. [5] Platnost tohoto operačního konceptu na taktické úrovni je pak založena spíše na jeho porozumění než na jeho aplikaci.

Těžiště může být chápáno jednak jako stálý, hmatatelný prvek, nebo jej lze nalézt mezi spíše abstraktními pojmy; spojenectví nepřátel, solidarita, nebo národní vůle. I když se může jevit, že těžištěm by mohly být i takové významné aspekty, jako jsou např. strategické zásoby, systém velení a řízení, logistika, průmyslové základny, významný komunikační uzel apod., z pohledu moderních přístupů k analýze těžiště je patrné, že tyto představují pouze rozhodující požadavky, případně rozhodující schopnosti k tomu, aby těžiště jako takové mohlo plnit svou roli „těžiště“. [6]

Fenomén těžiště na operační úrovni války představuje velmi užitečný analytický nástroj k zaměření úsilí proti nevojenskému „protivníkovi“. V operacích na podporu míru, ve stabilizačních operacích, případně v situacích, kdy je vyžadováno odstraňování následků katastrof a humanitární pomoc, může být těžiště spojeno dokonce s takovými aspekty, jako je např. hrozba hladu nebo ochrana prvků životního prostředí. Jedinečnost těchto operací vyžaduje, aby velitel a jeho štáb pochopili roli armády ve vztahu k celkovému úsilí nevojenských prvků státní moci, použitých na vyřešení stávající situace. Role vojáků pak spočívá v podpoře dalších aktérů v prostoru, ve kterém operace probíhá.

Rozhodující body

Zaměření činnosti vojenských sil na rozhodujících bodech představuje pro velitele při plnění operačních cílů významnou výhodu. Rozhodující bod je charakterizován jako *bod, ze kterého může být ohroženo nepřátelské nebo vlastní těžiště. Tento bod může existovat v čase, prostoru nebo v informačním prostředí.* [7] Je klíčem k porážce (eliminaci, zneschopnění plnit svou roli) těžiště protivníka nebo ochraně vlastního těžiště. V jednotlivých fázích operace existuje v operačním prostoru více rozhodujících bodů než prostředků, které na ně působí. Velitel označuje nejdůležitější rozhodující body jako zprostředkovatele k získání volnosti pro manévrování sil, získání a udržení jejich operačního tempo.

Správnou identifikací a následným působením (nebo ochranou) na rozhodující body je velitel schopen těžiště protivníka porazit/ovládnout nebo získat. Rozhodující body slouží jako spouštěcí mechanismy pro činnost vlastních sil, které mají udržovat iniciativu. Společnou charakteristikou všech rozhodujících bodů stanovených v koncepci operace je jejich role a koncepční spojení s těžištěm (některé rozhodující body jsou natolik důležité, že mohou přímo ovlivňovat jeho existenci a funkčnost). Velitel si proto musí být vědom, že snahou protivníka bude i za obětování značných zdrojů a prostředků tyto body co nejlépe chránit a bránit.

Operační směry

Operační směr je definován jako (pomyslná) čára, která při operaci spojuje rozhodující body v čase a prostoru ve směru těžiště protivníka. Terminologicky je to „čára

spojující při vojenském tažení nebo operaci rozhodující body v čase a prostoru ve směru těžišť bojové činnosti“. [8] Všeobecně, operační směry spojují vojenskou sílu s její operační základnou, ze které je poskytováno posílení, podpora a zásobování, s jednotkami, které působí v přímém kontaktu s protivníkem.

Velitel může popsat operaci podél operačních směrů, jež jsou „fyzické“ (přírodní respektive geografický charakter) nebo „logické“ (aktivity vztahované na úsilí ostatních, zejména nevojenských aktérů nebo nástrojů státní moci – diplomatické, ekonomické, informační apod.), případně obojí. Čím více se charakter vojenských operací projevuje jako „nebojový“, tím více musí velitel uvažovat o působení vojenských sil na ostatních „nevojenských“ operačních směrech, spolu s dalšími (nevojenskými) aktéry zapojenými do průběhu operace. [9]

Kulminační bod

O kulminačním bodu lze uvažovat z pohledu útočících vojsk i z pohledu vojsk obránce. Kulminačním bodem v útoku je označován takový bod v čase a prostoru, ve kterém útočník již déle nedokáže prodlužovat svůj postup, který je obráncem postupně zpomalován a zastavován. Útočící bojová síla útočníka již nepřevyšuje sílu obránce, jenž tento útok znemožňuje. Kulminačním bodem obránce je označován ten bod/moment v čase a prostoru, ve kterém schopnost obránce bránit se je snížena do té míry, že výsledek jeho pokračující snahy by mohl vyústit v jeho konečnou porážku.

Pokud cílem obránce bude přechod do útoku, pak kulminační bod je okamžikem, ve kterém obránce musí využít zpomalení nebo zastavení postupu protivníka a s využitím přísunutých posil nebo záloh přejít do rozhodného protiútku. Pokud se obránci nepovede naplnit stanovený cíl udržení svého prostoru, pak kulminačním bodem bude okamžik, kdy bude muset vystřídat, přeskupit síly nebo z dosud drženého prostoru postupně odejít. I když kulminační bod nemůže být předem přesně stanoven, velitel a jeho štáb by měli o něm uvažovat již při tvorbě koncepce operace. Při tvorbě koncepce operace by se proto měly stanovit způsoby jak urychlit kulminaci protivníka, a současně jak zabránit kulminaci vlastních sil.

Přímý a nepřímý přístup

Významným krokem při tvorbě koncepce operace je určení optimálního přístupu k těžišti protivníka. Při tvorbě koncepce operace jsou zvažovány dva přístupy – přímý a nepřímý přístup. Přímý přístup zahrnuje lineární, nepřerušovaný postup vůči těžišti protivníka, často prostřednictvím rozhodujících bodů (podmínek). Přímý přístup je vhodný tehdy, když vlastní síly jsou v přesile a síly protivníka jsou zranitelné. Jestliže by však přímý útok znamenal konfrontaci se silným protivníkem, velitel by se měl snažit o nepřímý přístup.

Nepřímý přístup představuje určité schéma, podle kterého vojska působí na těžišť protivníka a jeho jednotlivé komponenty nečekaným způsobem, z nečekaných směrů nebo v nečekané době. Nepřímým přístupem se vlastní síly snaží vyhledat a působit na slabé a zranitelné místa v systémech protivníka a vyhnout se přímé konfrontaci s jeho silnými stránkami. V případě, že přímý útok by znamenal působení na silné stránky protivníka, velitel by měl usilovat o nepřímý přístup, tzn. např. působení do boků a nechráněná křídla sestavy, jednotky v hloubce, schopností systému velení a řízení nebo síly prostředky logistiky.

Další klíčové prvky tvorby koncepce operace

Velitelé na všech úrovních musí uvažovat o správném propojení strategických a operačních cílů s taktickými aktivitami na bojišti. Operační velitel, stejně jako velitelé jednotlivých druhů sil, jsou nuceni řídit podřízená uskupení a jednotky ve značně rozsáhlém geografickém prostoru, dovedně plánovat a organizovat posloupnost jednotlivých operačních aktivit, ve snaze dosažení stanovených cílů. Operační velitel, na druhé straně, může řídit i relativně malé, samostatně působící vojenské formace, které vedou časově krátké operace. Bez ohledu na úroveň války, operační prostředí a podmínky v něm, velitelé aplikují operační umění a dovedně slaďují úsilí všech sil a prostředků z hlediska času, prostoru a účelu operace.

Mezi další klíčové prvky, jež se významně podílejí na tvorbě koncepce operace, patří operační koncepty *cíle, souběžnost a posloupnost operací, fázování, záložní plány* (branches, sequels) a další.

Cíl

Cíl operace je charakterizován jako jeden z ústředních prvků tvorby koncepce operace. Jedná se o „jednoznačně definovaný a dosažitelný cíl vojenské operace, například obsazení terénního tvaru, vyřazení sil protivníka či schopností a/nebo dosažení jiného požadovaného výsledku, který je důležitý pro plán velitele a k němu je operace vedena“. [9]

Jeho naplnění vytváří podmínky nezbytné k dosažení strategické vize a požadovaného konečného stavu. Zatímco zpočátku operační velitel vychází z aliančních nebo národních strategických cílů, postupně je transformuje a implementuje do svých operačních cílů. V některých případech lze operační cíle stanovit a v operačních plánech popsat rovněž ze specifických nebo odvozených úkolů nadřízeného velitele.

Operační cíle často popisují podmínky, které mají být dosaženy v rozhodujících bodech z hlediska působení na vojenské síly protivníka (vytlačit, porazit, zničit, obklíčit, umlčet, izolovat), z hlediska prostoru (zmocnit se, ovládnout, bránit, kontrolovat nebo zamezit vstup do prostoru) anebo z hlediska času (např. získat čas pro soustředování vlastních sil). Pokud charakter operace vyžaduje vedení aktivit spíše nevojenského charakteru, typických např. při vedení humanitárních nebo mírových operací, cílem může být dosažení určitých podmínek, jež budou rozhodující pro další průběh operace (zajištění humanitární pomoci, pomoc uprchlíkům apod.). Na základě takto stanovených cílů pak podřízení mohou lépe stanovovat své úkoly, které mají být splněny.

Fáze

Obecně platí, že operace je rozdělena do více fází. Fáze představuje časový interval operace, charakterizovaný převládajícím typem vojenské aktivity, akce nebo souboru rozhodujících podmínek. Fáze by měly na sebe navazovat, v některých případech se velitel ovšem nevyhne situaci, kdy je nucen přejít na další fázi, aniž předešlá je vyhlášena za ukončenou. Nesmí se však jednat o aktivity, které by zásadním způsobem ovlivnily koncepci nadřízeného, nebo aby bylo ohroženo naplnění stanovených cílů. Fáze mohou být charakteristické i z hlediska zapojení a míry úsilí jednotlivých druhů sil, jejichž

činnost je v dané fázi dominantní (pozemní útočné nebo obranné operace, operace námořních sil k vytvoření podmínek pro vylodění pozemních sil, dosažení vzdušné nadvlády v daném prostoru než budou zahájeny hlavní pozemní operace apod.).

Fázování operací je významné z hlediska působení na strategické nebo operační těžiště protivníka, zejména pokud bude zvolena metoda nepřímého přístupu k němu. Každá fáze v operaci by měla položit základy pro fázi následující až do okamžiku, kdy bude naplněn stanovený cíl nebo dosažen konečný stav, případně budou vytvořeny podmínky výrazně ulehčující jeho dosažení. Z toho hlediska může být fáze orientována na fyzický cíl nebo na vytvoření těchto výhodných podmínek. V popisu každé fáze by měly být určeny úkoly, které mají být splněny, cíl dané fáze a doba předpokládaná na její splnění. Popis by měl také zahrnovat odhad potřebné síly a požadavky na hlavní i podpůrné operace, nezbytné pro zajištění společného úsilí druhů sil.

Průběh plnění operačních úkolů v dané fázi by měl být průběžně přehodnocován až do doby, kdy bude tato ukončena. Pokud to operační situace vyžaduje a je potřeba pozměnit nebo přizpůsobit původní plán novým podmínkám, velitel může ještě před ukončením dané fáze iniciovat zahájení „vylepšení“ předem naplánovaného průběhu následující fáze. Tím může být přechod do této fáze snazší a plynulejší. Samotné fázování operace a posloupnost jednotlivých vojenských aktivit by ovšem neměly být pouhým metodickým schématem bez možnosti zásadní změny. Jakmile to podmínky v operačním prostoru dovolí, velitel se snaží působit na protivníka v celé jeho hloubce a tak jej donutit přistoupit na podmínky, jež jsou pro něj, z hlediska jeho cílů, nevýhodné.

Předběžné plánování (branches a sequels)

Kromě fází může velitel popsat průběh operace prostřednictvím záložních, předem připravených (předběžných) plánů, označovaných rovněž jako **plány pro nenadálé situace** s cílem zachovat si potřebnou volnost jednání. Plány slouží pro reakci na nepředvídatelné změny situace nebo vývoje operace, které mohou nastat v jejím průběhu. Může se jednat o změnu orientace činnosti vojsk nebo jejich manévru, případně o přijetí či odmítnutí účasti v různých, předběžně neplánovaných operačních aktivitách. Například vývoj operace může být natolik úspěšný, že není nutno provádět operační činnosti jednotlivých druhů sil nebo uskupení, které podle původního plánu s tímto zapojením počítaly.

Na druhé straně vývoj operace se může ubírat směrem, se kterým velitel původně nemusel počítat, např. v případě zapojení se do konfliktu novým aktérem se značnými schopnostmi vést bojové operace. Podle toho pak velitel bude muset upravit nebo přizpůsobit původní plán a reagovat na nově vzniklou situaci. Předběžné plány mohou být vytvořeny jednak jako **záložní plány pro danou fázi operace (branches)** nebo **záložní plány pro následné fáze operace (sequels)**. Zobrazení těchto předběžných plánů není jen myšlenkovým procesem událostí, ale spíše paralelním procesem plánování, který umožňuje zachovávat operační tempo a využívat dostupné zdroje co nejlépe. Tento typ plánování má použití zejména na operační úrovni, úkolem nižších velitelů je plány realizovat.

Posloupnost a souběžnost operací

Posloupnost a souběžnost operací ve smyslu operačního konceptu (s ohledem na používání dostupných zdrojů) jsou vzájemně související aspekty, které musí být

v koncepci operace zohledněny. Velitel na operační úrovni propojuje strategické a operační cíle s taktickými činnostmi tím, že účelně organizuje pořadí jednotlivých operací a bitev v průběhu vymezeného času. Způsob velení a řízení vojsk a dodržování plánovaného tempa operace rovněž souvisí k **efektivnímu řazení – posloupnosti** jednotlivých událostí a aktivit prováděných vojsky v daném prostoru. Dodržení posloupnosti je pro naplnění nezbytných podmínek a dosažení konečného stavu velice důležité. Bez této vazby by se operace mohla stát pouze sérií nesouvislých akcí, které by pravděpodobně nemusely vést k dosažení strategického konečného stavu. Posloupnost jednotlivých aktivit v operaci je úzce spojena s působením na těžiště protivníka a ochranu těžiště vlastního, předvídáním kulminačního bodu, případně i stanovením možného bodu zvratu.

Při zvažování jakým způsobem bude operace rozdělena do fází, velitel musí vzít v úvahu otázku nasazení sil a zajistit, aby tyto byly na stanoveném místě ve stanovený čas. Z důvodů omezených zdrojů, vzdálenosti možných prostorů operační činnosti i systému tvorby sil je pravděpodobné, že budoucí operace v obecném pojetí budou charakteristické svou posloupností a rozdělením do jednotlivých fází. Typickou fází, ve strategickém měřítku, zůstane mobilizace sil a prostředků, jejich rozmístění a postupné nasazování. Významným činitelem omezujícím způsob nasazení budou dostupné zdroje.

Na operační úrovni, může být posloupnost operací viděna více z hlediska nasazení a udržování sil, které jsou pro dosahování stanovených cílů rozhodujícím předpokladem. Navíc příprava a vedení operace jsou závislé i na takových aspektech, jako je zadávání veřejných zakázek, rozdělování národních zdrojů a udržování operačních základů. Musí být zřízovány předem základny, vytvořeny a udržovány operační směry, případně musí být vytvářeny další základny za účelem udržování tempa operace a plynulého přechodu operačních činností do dalších fází.

Bez ohledu na tento postupný charakter probíhajících operací, z hlediska jejich vývoje může dojít k tomu, že spíše než posloupnost činností bude převládat jejich **souběžnost**. To bude typické především v posledních fázích operace, např. v případě vedení činnosti v hloubce sestavy protivníka, pokud charakter operace bude mít rysy konvenčního konfliktu.

Koncentrace sil a poziční výhoda

Výše popsané operační okolnosti naznačují, že poměr sil nemusí být za všech okolností pro vlastní síly příznivý v celém operačním prostoru. Proto velitel určuje, ve kterých prostorech budou síly soustředěny a ve kterých prostorech se bude možno vystavit určitému riziku (z hlediska jeho pokrytí k např. dodržení operačního tempa nebo dočasnému neplnění některých úkolů). Je zřejmé, že koncentrace sil je spojena s myšlenkou těžiště, soustředěním úsilí, s poziční výhodou, ale i klamáním. Snahou velitele by proto mělo být získat poziční výhodu ve srovnání se silami protivníka.

Poziční výhoda zahrnuje kontrolu pozemního, vzdušného nebo námořního prostoru, ze kterých může velitel výhodně nebo podle potřeby působit. Dosažení této výhody je výsledkem úspěchu získaného zejména v rámci konvenčních (bojových) operací. Získání a udržování poziční výhody umožňuje odepřít protivníkovi jeho volnost jednání.

Závěr

Přestože způsob použití jednotlivých nástrojů operačního umění, o kterých pojednával tento příspěvek, spočívá zejména v myšlení operačního velitele (velitele společných sil), zásady uvedené v článku jsou platné i pro velitele na nižší úrovni. Lze říci, že i přes permanentně probíhající změny v organizační struktuře sil Aliance stále existuje dostatek operačních nebo taktických velitelství NATO nebo jejich ekvivalentů, kde důstojníci AČR mohou v budoucnu působit.

Od vojenských profesionálů se očekává, že jejich zapojení do společného úsilí s aliančními kolegy bude přínosné a ve prospěch společného cíle. Nelze proto připustit, aby po mnoholetém působení v AČR, organizované přípravě do struktur, náročném výběru komise a konečném vyslání na zahraniční pracoviště, „zjistili, že nic neví“.

Článek, ze kterého mohou čerpat informace ti šťastnější, jimž se sen o práci v mezinárodních vojenských strukturách stává skutečností, může být současně prospěšný pro vojenské profesionály připravující se ke studiu nebo již studující v kariérových nebo odborných kurzech (např. v kurzu operačního plánování), jakož i pro všechny další, které teorie operačního umění zajímá.

Poznámky k textu:

- [1] Termín „úroveň války“ může u čtenářů vyvolat různé dohady nebo pochybnosti o jeho správnosti, ovšem je běžně používán jak v doktrinálních publikacích, tak i v operační praxi. Prozatím není ujednocen názor na tento termín ani u komunity tvůrců aliančních doktrín. Např. doktrína AJP-3B (2011) popisuje „Three levels of war are distinguished...“, zatímco doktrína AJP 1 (2010) mluví o „Levels of operation“.
- [2] První zástupce náčelníka Generálního štábu AČR generálmajor Miroslav Žižka v článku Čekání na „strawmana“, o vyslání vojenských profesionálů do struktur NATO a EU. Zdroj: *A report 7/2012*, MO ČR, Odbor komunikace a propagace, Praha.
- [3] AAP-6, Terminologický slovník pojmů a definic NATO (2010), s. 306.
- [4] Tuto kreativitu operačního umění zdůrazňuje např. americká doktrína *Joint Publication (JP) 5-0, Joint Operation Planning* (2011): The cognitive approach by commanders and staffs—supported by their skill, knowledge, experience, creativity, and judgment—to develop strategies, campaigns, and operations and organize and employ military forces by integrating ends, ways, and means.
- [5] AAP-6, Terminologický slovník pojmů a definic NATO (2010), s. 96. Podle mého názoru ovšem žádný prostor jako takový nemůže zásadním způsobem ovlivnit výsledek operace nebo tažení, což je právě smyslem a podstatou těžiště. Prostor může plnit funkci rozhodujícího bodu, nebo rozhodujících (ovlivňujících) podmínek.
- [6] Dále viz např. SPIŠÁK, Ján. „Těžiště – rozhodující operační koncepce“, *Vojenské rozhledy*, 3/2008 a 4/2008, nebo SPIŠÁK, Ján. „Teorie těžiště v podmínkách války proti mezinárodnímu terorismu“, *Vojenské rozhledy*, 2/2010.
- [7] AAP-6, Terminologický slovník pojmů a definic NATO (2010) s. 142.
- [8] Tamtéž, s. 256.
- [9] Dále viz např. SPIŠÁK, Ján. Koncept rozhodujících bodů. *Vojenské rozhledy*, 3/2011 a 4/2011.
- [10] AAP-6, Terminologický slovník pojmů a definic NATO (2010) s. 302.

Literatura:

- AAP-6 (2010), *NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)*, NATO Standardization Agency (NSA) NATO Headquarters B-1110 Brussels, Belgium, 2010. Czech edition.
- AJP-01 (D), *Allied Joint Doctrine*. NATO Standardization Agency, 2010.
- AJP-5, *Allied Joint Doctrine for Operational-Level Planning (ratification draft 2)*. NATO Standardization Agency, 2012.,
- SPIŠÁK, J. – KUBEŠA, M. – KOLÁČEK, L. – HANUS, J. – ČEP, D. – ZONA, P. *Použití ozbrojených sil v operacích*. Skripta. Brno: Univerzita obrany, 2011, 125 s. ISBN 978-80-7231-821-6.